

Оксана Попович,

асистент,
Мукачівський державний університет
(м.Мукачево)

Oksana Popovych,

assistant,
Mukachevo State University
(Mukachevo)

УДК 371.134

ПСИХОЛОГІЧНИЙ БАЗИС ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ КОНСТРУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ

THE PSYCHOLOGICAL BASIS OF PREPARATION FUTURE EDUCATORS TO THE CHILDREN'S CONSTRUCTIVE ACTIVITIES

Розкрито аспект психологічного базису підготовки майбутніх вихователів ДНЗ до організації конструктивної діяльності дітей. Зазначено, що базисом психологічної підготовки може стати осмислення майбутніми вихователями психологічних стратегій: пошуку аналогів, реконструювання, комбінування, універсальних, випадкових підстановок. Для послідовної організації конструктивної діяльності майбутні вихователі ДНЗ мають засвоїти в психолого-педагогічному циклі дисциплін психологічні засади еталонування, проектування та апробування. Цьому сприятиме не лише поглиблення змістових модулів вікової і педагогічної психології, але й система завдань дослідного характеру під час написання курсових робіт та проходження пропедевтичних практик. Визначено, що складність підготовки майбутніх вихователів ДНЗ до організації конструктивної діяльності дітей проявляється у необхідності володіння систематизованими знаннями фізіологічного і психічного розвитку дітей старшого дошкільного віку, знання структури власне конструктивної діяльності. В організації конструктивної діяльності важливим є орієнтування на розвиток пізнавальних дій (результату практичних форм мислительної діяльності), просторових уявлень, образів-уявлень про модель конструювання щодо відображення зовнішніх властивостей і функцій психомоторики для точного виконання задуму конструювання, розвиток мовлення (під час планування дій і контролю кінцевого результату діяльності).

Ключові слова: особистість, студент, педагогічна освіта, конструктивна діяльність, мотивація.

The article revealed the psychological aspect of the preparation of future educators to the children's constructive activity. The author noted that the basis of psychological preparation may be thinking of psychological strategies: finding counterparts, reconstruction, combining, universal, random substitutions. The article also states that to the constructive sequential activity teachers must learn the psycho-pedagogical cycle of disciplines, psychological principles of etalonuvannya, design and testing. This will be deepening not only by the structural modules of age and educational psychology, but also by the nature of the research system tasks during writing term papers and passing practices. The author shows that the difficulties of future educators' preparation to the children's constructive activities are in necessity of systematic knowledge of physiological and mental development of small children. In the organization of constructive activities the most important is the development of cognitive operations (result of practical forms of the intellectual activity), spatial concepts, images and ideas about the design model to reflect the external features and psychomotor functions for correct plan design, language development (during the action planning and control the results of activity).

Keywords: personality, student, pedagogical education, constructive activities, motivation.

Раскрыто аспект психологического базиса подготовки будущих воспитателей ДУЗ в организации конструктивной деятельности детей. Указано, что базисом психологической подготовки может стать осмысление будущими воспитателями психологических стратегий: поиска аналогов, реконструкции, комбинирование, универсальных, случайных подстановок. Для последовательной организации конструктивной деятельности будущие воспитатели ДУЗ должны усвоить в психолого-педагогическом цикле дисциплин психологические основы эталонирования, проектирование и апробирования. Этому будет способствовать не только углублению содержательных модулей возрастной и педагогической психологии, но и система заданий исследовательского характера во время написания курсовых работ и прохождения пропедевтической практик. Определено, что сложность подготовки будущих воспитателей ДУЗ в организации конструктивной деятельности детей проявляется в необходимости владения систематизированными знаниями физиологического и психического развития детей старшего дошкольного возраста, знание структуры собственно конструктивной деятельности. В организации конструктивной деятельности важным является ориентирование на развитие познавательных действий (результата практических форм мыслительной деятельности), пространственных представлений, образов-представлений о модели конструирования по отражению внешних свойств и функций психомоторики для точного выполнения замысла конструирования, развитие речи (во время планирования действий и контроля конечного результата деятельности).

Ключевые слова: личность, студент, педагогическое образование, конструктивная деятельность, мотивация.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Підготовка вихователів ДНЗ, наділених творчими вміннями та мисленням, здатністю діагностувати педагогічні явища, відбирати та перетворювати інформацію, інакше кажучи — фахівців, чутливих до будь-яких педагогічних нововведень, має повною мірою задовольнити сучасні вимоги вітчизняних освітніх закладів та суспільства. Як відомо, сучасна дошкільна освіта є динамічною конструктивною системою, в якій змінюється склад вихованців і вихователів, корегуються відносини, створюються нові способи, методи, форми навчально-виховної взаємодії, конструюються нові зв'язки людини з довкіллям (природним і соціальним середовищами).

Стратегічним завданням сучасних закладів професійної освіти є створення умов для реалізації та самореалізації особистості в інформаційному середовищі. Це вимагає переходу від декларативної до практично зорієнтованої моделі навчання й виховання, що націлює на пошук нових шляхів і засобів, які забезпечуватимуть розвиток особистісних ресурсів дітей, їхніх потреб, інтересів, нахилів і здібностей.

Необхідність розвитку людини, здатної до конструктивної діяльності, є актуальною і в особистісному аспекті. Така людина здатна до ефективної соціальної та психологічної адаптації до реалій соціального буття, його перетворення або зміни себе, поведінки під впливом об'єктивних умов розвитку культури, науки, технологій. Кожна людина від природи наділена здатністю до конструктивної діяльності, тому що конструктивна діяльність лежить в основі загального розвитку кожної окремої особистості, в її самореалізації.

Розвиток здібності до конструктивної діяльності набуває значущості тому, що вона є базовою якістю особистості, її ядром, центральною характеристикою. Заявлена Національною доктриною розвитку освіти у XXI столітті особистісно орієнтована модель має впроваджуватися у життя. Це означає опору на природну здібність дитини конструювати. На жаль, безліч шаблонів, зразків, готових орієнтирів, запропонованих дорослими дитині для відтворення, пригнічують цю здібність. Часто уміння конструктивної діяльності лишається незатребуваними, потенційними, ресурсними. Тобто такими, що не актуалізуються, гальмуються в розвитку і проявах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше питань загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує, що в сучасній науці накопичено низку досліджень, присвячених проблемі підготовки педагогів, вихователів (О. Абдулліна, О. Безпалько, Л. Кондрашова, Н. Кузьміна, О. Мороз, Д. Ніколенко, В. Сластьонін, О. Щербаков та ін.). Значний інтерес становлять дослідження особливостей структури особистості і діяльності педагогів, удосконалення психолого-педагогічної підготовки (Н. Гузій, В. Гриньова, В. Кан-Калик, А. Маркова та ін.).

Дослідження фахової підготовки майбутніх вихователів ДНЗ відображено в працях Л. Артемової, Г. Беленької, О. Богиніч, А. Богуш, Н. Гавриш, Г. Кловак, Ю. Косенко, М. Машовець, Т. Поніманської, Т. Шкваріної та ін.

Сучасні дослідження перелічених авторів розкривають окремі сторони підготовки фахівців дошкільного профілю. Зокрема різні аспекти представлено у роботах Г. Беленької (формування фахової компетентності); Н. Лисенко, З. Плохій (підготовка вихователів до організації еколого-дослідницької діяльності дітей в природі); Н. Грама (теоретико-методичні засади фахової підготовки педагога-вихователя дошкільного закладу до економічного виховання дітей) та ін.

У дисертаціях авторів Т. Жаровцевої, О. Пехотаї Т. Танько, А. Троцько та ін. визначено зміст, етапи, компонентний склад професійно-педагогічної підготовки та запропоновано різні моделі її реалізації. Низка публікацій цих дослідників свідчить про те, що підготовка педагога дошкільного фаху, в першу чергу, повинна відповідати вимогам сучасності. Це перша освітня ланка, від якої залежить рівень освіченості і вихованості нового покоління. Така підготовка має специфіку, ґрунтується на загальних дидактичних закономірностях процесу фахової підготовки у вищому навчальному закладі.

Вивчення стану обраної проблеми в науковій літературі свідчить про те, що найбільшу увагу дослідники приділяли змісту та специфіці загальної підготовки фахівців до педагогічної діяльності. Детальне вивчення проблеми підготовки майбутніх вихователів до організації конструктивної діяльності дітей допоможе свідомо визначити конкретні шляхи створення конструктивного освітнього простору, прогностичні тенденції розробки проблеми фахової освіти.

Формулювання цілей статті: розкрити аспект психологічного базису підготовки майбутніх вихователів ДНЗ до організації конструктивної діяльності дітей.

Виклад основного матеріалу. Проведене дослідження засвідчило, щоб зберегти конструктивну діяльність дитини старшого дошкільного віку, підсилити її у молодшому шкільному віці новими інтелектуальними, інструментальними й методичними можливостями, у змісті психолого-педагогічної підготовки вихователів ДНЗ необхідно розширити аспект вивчення психолого-педагогічних детермінант успішної конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.

Як відомо, дитяче конструювання – це виконання різноманітних дій з будівельного матеріалу, виготовлення виробів і іграшок з паперу, картону, дерева й інших матеріалів. За своїм характером воно подібне до образотворчої діяльності й гри. Перші конструкції дітей відбуваються у ході предметної діяльності в результаті практичних дій з різними об'єктами: кубиками, кружальцями пірамідками. Вихователь наділяє такі споруди певним смислом, пояснює, для чого їх можна використати.

Погоджуємося з науковцями і методистами, які конструктивну діяльність розглядають у значенні практичної діяльності, спрямованої на одержання певного, заздалегідь задуманого реального продукту, що відповідає його функціональному призначенню. У цьому ми спиралися на висновки В. Моляко [1]. В. Моляко в багаторічних

дослідженнях на матеріалі проектно-конструкторської діяльності виділив п'ять важливих психологічних стратегій: пошуку аналогів, реконструювання, комбінування, універсальну, випадкових підстановок. Майбутні вихователі мають вільно оперувати цими психологічними константами.

Процес конструкторської діяльності, відповідно до стратегічної концепції організації, можна умовно поділити на три основні цикли: еталонування, проектування та апробування. Як і будь-яку позитивну властивість, конструктивну діяльність важливо формувати якомога раніше. Найбільш сприятливим періодом для цього, на думку науковців, вважають старший дошкільний та молодший шкільний вік, коли спонтанна і, часто, репродуктивна діяльність дошкільного віку поєднується зі швидко зростаючим інтелектом, абстрактним мисленням, логічністю. Для послідовної організації конструктивної діяльності майбутні вихователі ДНЗ мають засвоїти в психолого-педагогічному циклі дисциплін психологічні засади еталонування, проектування та апробування. Цьому сприятиме не лише поглиблення змістових модулів вікової і педагогічної психології, але й система завдань дослідного характеру під час написання курсових робіт та проходження пропедевтичних практик.

Слід наголосити на тому, що конструктивна діяльність також передбачає розв'язання певної конструктивно-технічної задачі, що вимагає організації простору, встановлення взаємного розташування елементів і частин цілого за конкретною логікою відповідності конструкції реальному предмету і функціональному призначенню (Е. Зворигіна). Отже, в організаційному відношенні вихователь не лише створює умови для доцільної конструктивної діяльності дітей, але й використовує розвивальний потенціал конструювання для загального розвитку дитини. Тому складність підготовки майбутніх вихователів ДНЗ до організації конструктивної діяльності дітей проявляється у необхідності володіння систематизованими знаннями фізіологічного і психічного розвитку дітей старшого дошкільного віку, знання структури власне конструктивної діяльності.

Погоджуємося із точкою зору дослідника Л. Венгера [2], який зазначав, що сама конструктивна діяльність носить моделюючий характер і безпосередньо включає дітей і вихователів у співпрацю активної самостійної побудови наочних моделей предметного довкілля. Конструюючи, діти вчаться розуміти ознаки предметів реальної дійсності. Застосування графічного моделювання в конструюванні дозволяє включити кожну дитину в самостійну творчу діяльність.

У ході аналізу матеріалів з теми встановлено, що конструювання як вид діяльності дітей спрямований на формування дій наочного просторового моделювання. У такій діяльності знаходимо зв'язок з художньою, конструктивно-технічною діяльністю дорослих. Для конструктивно-технічної діяльності дорослих характерне практичне призначення конструкцій, будівель. Під час виконання конструкції дорослий попередньо обмірковує, створює план, підбирає матеріал з урахуванням призначення, техніки роботи, зовнішнього оформлення, визначає послідовність виконання дій. Усі ці елементи є в дитячому конструюванні. Продукти дитячого конструювання, як правило, призначають для практичного використання в грі.

Вирішення конструктивного завдання покладено в основу тлумачення досліджуваного поняття у довідниковій літературі. Термін «конструювання» (від латинського слова *construere*) означає приведення в певну взаємозалежність різних предметів, частин, елементів [3].

У педагогічній науці конструювання визначається як засіб інтелектуального розвитку дитини, тоді як на практиці цей вид діяльності частіше використовується для розв'язання практичних задач та здійснення естетичного виховання дітей.

Зазначимо, що конструктивна діяльність передбачає створення конструкцій з окремих частин, деталей. Її виконання розвиває технічні здібності, сприяє розвитку винахідницьких вмінь на якостей характеру людини. Під час створення конструкцій необхідно враховувати взаємне розташування деталей, спосіб їх з'єднання, можливість заміни на інші деталі. Дитина пізнає властивості кожної з деталей, розкриває для себе закономірності з'єднання різних матеріалів, (притискування, зв'язування, склеювання тощо). У пізнавальній діяльності, як відмічає О. Леонтьєв [4], для здобуття знань та вмінь дитина спрямовує свою активність на предмет цієї діяльності. Практична конструктивна діяльність матиме інший предмет: у момент переходу від пізнавальної діяльності до практичної знання предмета діяльності перетворюються на засіб її реалізації [4]. Таке розуміння дозволило нам розглядати конструювання як самостійну діяльність дитини.

Цікавим видається підхід до розкриття сутності конструктивної діяльності вихователя-практика Л. Баженової [5], яка цей вид діяльності визначила основним у роботі з дітьми старшого дошкільного віку. Основною ознакою конструктивної діяльності педагог визначила її продуктивність, що виявляється у створенні конструкцій з різних елементів з використання різних способів з'єднання і взаємного розташування частин цілого. Процесуально конструктивна діяльність передбачає розв'язання мислительних завдань: постановка мети, планування послідовності виконання дій, формування простих умовисновків, контроль за виконанням простих дій (операції щодо забезпечення міцності і стійкості конструкції), аналіз отриманого результату, оцінка результатів конструювання.

Разом з тим, конструктивна діяльність розглядається нами як невід'ємний компонент професійної компетентності вчителя, оскільки саме вона націлена на побудову такої моделі навчання, в основі якої лежать ідеї системного, цілісного підходів до організації процесу навчання, а сам педагогічний процес розглядає як процес розв'язування системи різноманітних педагогічних задач. Саме в роботі над задачами, як довело дослідження, що вимагають теоретико-методологічного аналізу, діагностування, цілепокладання, прогнозування, проектування, рефлексії формується у педагога інтегративне конструктивне уміння. В його структурі виділяємо аналітико-діагностичну, прогностично-проективну та рефлексивну діяльність, що складає основу професійної компетентності вчителя. Принциповою при цьому є вимога організації педагогічного

процесу на засадах особистісно діяльнісного підходу, згідно якого педагог виступає не лише координатором навчально-пізнавальної діяльності суб'єкта, а й спрямовує його на вирішення пізнавальних задач.

У цьому дослідженні конструктивну діяльність розглядаємо як комплекс цілеспрямованих дій (зумовлених навчальною інструкцією, особистісними потребами тощо), спрямованих на поєднання окремих елементів в ціле незалежно від структури і походження частин у цілісні об'єкти, які задовольняють пізнавальні і практичні потреби. Об'єкти, отримані в результаті конструктивної діяльності, можуть використовуватися з навчально-пізнавальною метою, у грі, для задоволення естетичних потреб. Це самостійний вид діяльності людини, що має елемент творчості, почасти виконує завдання початкової профорієнтації.

Спираючись на результати досліджень вітчизняної і світової психології, зроблено висновок про те, що становлення конструктивної діяльності як психолого-педагогічного феномена створює сприятливі умови для розвитку перцептивних дій і інтелектуального моделювання властивостей і відносин предметного довкілля з опорою на спеціальні засоби пізнання – еталони (узагальнені образи модельованих об'єктів), що існують в попередньому досвіді людини (О. Запорожець, 1982).

Важливу роль в організації конструктивної діяльності відіграє попередній досвід: уявлення про модель, отримані попередньо навички, знання, уміння оперувати елементами конструкції, рівень розвитку психомоторики, мислення тощо. На думку авторитетного ученого А. Лурія, конструктивна діяльність є однією з форм предметно-діяльнісного мислення.

В організації конструктивної діяльності важливим є орієнтування на розвиток пізнавальних дій (результату практичних форм мислительної діяльності), просторових уявлень, образів-уявлень про модель конструювання щодо відображення зовнішніх властивостей і функцій психомоторики для точного виконання задуму конструювання, розвиток мовлення (під час планування дій і контролю кінцевого результату діяльності).

Висновки з описаного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. На підставі викладеного вище можна підсумувати, що конструктивну діяльність у змістовному аспекті розуміємо як складне психолого-педагогічне утворення, котре вибудовується на основі глибокого знання навчального матеріалу та високого рівня розвитку педагогічного мислення. У структурно-функціональному плані конструктивна діяльність є по суті єдністю компонентів методологічного аналізу, діагностики, цілепокладання, прогнозування, проектування, рефлексії та відповідних їм функцій, що створюють певну педагогічну технологію. Структурне наповнення такої технології: мета (цілепокладання, визначення системи завдань) – мотив (створення ситуації особистісного зацікавлення кожного студента у розв'язанні окреслених разом з викладачем завдань) – дія (безпосереднє виконання завдань) – результат і наступна рефлексія.

Для якісної підготовки майбутніх вихователів ДНЗ до організації конструктивної діяльності дітей дошкільного віку необхідно доповнити змістові модулі в психолого-педагогічному циклі дисциплін відомостями про психологічні засади еталонування, проектування та апробування. Цьому сприятиме не лише поглиблення змістових модулів вікової і педагогічної психології, але й система завдань дослідного характеру під час написання курсових робіт та проходження пропедевтичних практик.

Перспективним у цьому напрямі визначено розробка методичних рекомендацій до використання в педагогічному процесі попереднього досвіду майбутніх вихователів: уявлення про модель, отримані попередньо навички, знання, уміння оперувати елементами конструкції, рівень розвитку психомоторики, мислення.

1. Моляко В. А. Психология творческой деятельности / В.А. Моляко [Электронный ресурс] : Режим открытого доступа : idruchniki.ws/14860110/psihologiya/molyako_psihologiya_tvorcheskoy_deyatelnosti
2. Вегнер Л. А. Развитие общих познавательных способностей в процессе дошкольного воспитания / Вегнер Л. А. – М. : Педагогика, 1986. – С. 24.
3. Национальная психологическая энциклопедия [Электронный ресурс] : Режим открытого доступа : <http://vocabulary.ru/dictionary>
4. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / Леонтьев А. Н. / [Электронный ресурс]: Режим открытого доступа: <http://lib.ru/PSIHO/LEONTIEV/dsl.txt>
5. Баженова Л. Конструктивна діяльність вихователя ДНЗ / Баженова Л. / [Электронный ресурс] : Режим открытого доступа : www.detzdrav.com.